

Рецензії

Василь КОСТИК

ПЕРШЕ ФУНДАМЕНТАЛЬНЕ ВИДАННЯ ФОЛЬКЛОРИСТИЧНОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ В УКРАЇНІ

**Українська фольклористична
енциклопедія / керівник проекту, науковий
редактор, упорядник Василь Сокіл. —
Львів, 2018. — 800 с.**

Наступного року все свідоме українство відзначитиме ювілейну дату в історії нашої культури — 200-ліття української фольклористики. Вихід у світ у 1819 році збірника М. Цертелева «Опыт собрания старинных малороссийских песней» ознаменував початок активного зацікавлення народною творчістю, записування та дослідження перлин усної словесності. За два століття українська фольклористична наука нагромадила колосальний доробок: зібрано тисячі народних творів, упорядковано та видано сотні добротних збірників (за жанровим, територіальним чи персональним принципом), проведено велику кількість наукових досліджень у формі монографій, статей. Окрім того, здійснено кілька спроб зібрати та систематизувати потужний матеріал з історії фольклористики, теорії фольклору та поетики жанрів, персональної системи (праці М. Сумцова, Б. Грінченка, О. Андрієвського, О. Мороза). Ідея створення «Словника українського фольклору» не нова, ще Етнографічна комісія Української академії наук виступила з такою ініціативою в середині 1920-х років. Однак у зв'язку з історичними обставинами того часу реалізувати її не вдалося. Знадобилося ще майже сто років — нарешті 2018 року науковий колектив відділу фольклористики Інституту народознавства НАН України під умілим керівництвом завідувача В. Сокола підготував першу в Україні фольклористичну енциклопедію. Приурочена до 200-ліття української науки про народну творчість, книга підсумувала здобутки фольклористики за весь той період. Основу фундаментального видання становлять енциклопедичні статті, виписані детально та коректно за єдиним принципом подачі інформації про збирачів та дослідників українського фольклору. Представлено доробки відомих фольклористів (І. Франка, В. Гнатюка, Ф. Колесси, Б. Грінченка та ін.), та менш знаних (І. Бірецького, Й. Застирця, П. Нестеровського, І. Верхратського). Висвітлено діяльність як українців за походженням, так і вчених інших національностей, які спричинилися до розвитку української фольклористики. Авторський колектив звернув свою пильну увагу на сучасний етап у розві фольклористичного дискурсу: представлено напрацювання окремих збирачів та дослідників, подано діяльність фольклористичних центрів (відділів в інститутах НАН України, кафедр фольклористики у Львівському національному університеті ім. І. Франка та Київському національному університеті ім. Т. Шевченка, осеред-

ків української народознавчої науки закордоном). Важливий етап фольклористичного процесу — вихід у світ різноманітних фольклорних збірників, публікація та популяризація народних творів у періодичних виданнях. «Українська фольклористична енциклопедія» містить інформацію про едиційні практики від початку XIX століття (збірники М. Цертелева, М. Максимовича, «Руської трійці») до сьогодення (видання М. Мушинки, В. Сокола, О. Харчишин та ін.; журнали «Народознавчі зошити», «Народна творчість та етнологія», «Література. Фольклор. Проблеми поетики» тощо).

Родзинкою видання, яка надає йому повноти й оригінальності, безперечно, є представлення фольклорних персонажів, палітра яких надзвичайно широка й багатогранна: казкові образи (Котигорошко, Вернидуб), демонологічні (Відьма, Домовик), християнські (Бог, Богородиця, Ісус Христос, Ной), билинні герої (Ілля Муромець, Альоша Попович). Національну специфіку української фольклорної традиції репрезентують історичні персонажі: князі (Київ, Святослав), гетьмани (Богдан Хмельницький, Іван Мазепа), гайдамаки та опришки (Іван Гонта, Олекса Довбуш), діячі ОУН-УПА (Степан Бандера, Роман Шухевич). Окрім того, на основі аналізу різножанрового матеріалу узагальнено та представлено типізовані фольклорні образи: астральні, весільні чини, голота, дівчина, жовнір, козак, повстанець та ін.

Помітне місце в «Українській фольклористичній енциклопедії» відведено категоріям жанрології, теорії та поетики усної словесності. Подано ґрунтовні, науково виважені статті про традиційні фольклорні жанри народної поезії, обрядової та необрядової («Колядки та щедрівки», «Історичні пісні», «Пісні-хроніки»), прози («Казка», «Легенда») та драми («Вертеп»). У статтях теоретично-методологічного плану розглянуто такі категорії, як варіант, версія, імпровізація, колективність, образ фольклорний, персонаж фольклорний, синкретизм, типологія фольклору, фольклор. Окремі аспекти поетики народної творчості автори представили у статтях «Поетика фольклору», «Епітет», «Ідеалізація у фольклорі», «Іронія», «Невербальні засоби вираження у фольклорі» та ін. Треба підкреслити, що в енциклопедії поміщені статті міждисциплінарного характеру, які посилюють її науковий характер. Читач має змогу

ознайомитися з такими статтями, як «Мова фольклору», «Лінгвофольклористика», «Фольклорна ономастика».

Авторський колектив провів дуже велику та копітку роботу, опрацювавши потужний масив рукописних та друкованих джерел, аналітичної літератури статійного та монографічного плану. Доказом цього може слугувати подання до кожної енциклопедичної статті списку основних праць з вичерпними бібліографічними характеристиками. Вони стануть для читачів енциклопедії цінною інформацією та слугуватимуть певним орієнтиром для пошуку детальніших відомостей.

Підсумовуючи досягнення української науки про усну словесність за 200 років, «Українська фольклористична енциклопедія» стане настільною книгою не лише для професійних фольклористів, а й для філологів, культурологів, етномузикологів, етнологів, істориків та всіх поціновувачів української народної словесності. Звичайно, що це видання не претендує на вичерпність та всеохопність. Людський ресурс не безмежний, зважаючи на те, що готували енциклопедію лише 16 авторів. Однак це перша потужна спроба узагальнення та систематизації здобутків української фольклористики від 1819 року у вигляді енциклопедії, яка була вже давно на часі. Щира подяка та низький уклін усьому авторському колективу та керівникові проекту, науковому редакторові й упоряднику Василеві Соколу.